

Aan Anna Maria van Schurman

5 december 1660

Worp, *Briefwisseling*, 5667 beperkt zich tot een Nederlandse samenvatting in drie regels, de datering, het eerste postscriptum in het Latijn en het tweede opnieuw in een Nederlandse samenvatting
Antwoord in Worp, *Briefwisseling*, 5678.

m: Den Haag, KB, KA 44, nr. 470; **c**: *ibid.*, KA 45, f. 165v-166r; **d1**: Worp, *Briefwisseling*, 5667; **d2**: Rasch, *Driehonderd brieven over muziek van, aan en rond Constantijn Huygens*, 1034-1035, nr. 5667.

Nobilissima Virgo,

Quae me dicebam in amici gratiam disseruisse de Psalmorum usu in Ecclesia, hic habes. Primo intuitu valde *παρὰ δόξαν* est quod propono, neque, ut fatear, nimis *ἐν εἰσάγωγον* si captum vulgi specto. At si conferre mihi consilia detur cum viris Musicae non imperitis, vix est de huius instituti successu ut sinistre sperem. Meae certe inscitiae hactenus nulla potior ratio occurrit qua sacro textui sua maiestas constet et illaesum sit τὸ θεῖον ᾠδὴθές†, quod quam pernicioso exemplo hactenus aut supine negligatur, aut prone polluat, ut sic dicam, tute arbitrare, Nob[ilissi]ma Domina, et longum vale. Hagae, Non[is] Dec[embribus] M.D.CLX. Vere tuus C[onstantinus] Hugenus Z[ulichemensis]

Si quando tibi otio tuo in gratiam veteris amici abuti libeat, quaeso te ut tot Characterum, quot tu stupenda manu specimina designare soles Tabellam mihi quoque inter *κειμήλια* Musaei mei asservare liceat.

Domino Voetio, quod per te liceat, S[alutem] P[lurimam] d[ico] et ipsi quoque haec dissertatiuncula; ut sapiat, si tanti est ut inspiciat, scire aveam.

1 [D[omi]na] Virgo **m** 2 in gratiam amici *sed transp.* **m** || usu Psalmorum *sed transp.* **m** 3 ut fatear: et sic loquar *add. sed canc.* **m** || [nec admodum ***aribilia] nimis *ἐν εἰσάγωγον* **m** 4 [Mihi tamen] [At mea tamen] At si **m** 5-6 [exped***ia] potior ratio **m** 6 [***] illaesum ... ᾠδὴθές† **m** 7 [***] aut supine ... polluat **m** 10 in ... amici: *add. sup. lin.* **M** 11 quo[d]t **m** || [ego] mihi **m** 13 Salu[tem]s Plurima[m] [do] detur **c**

Doorluchtige vrouwe,

Hier hebt u wat ik, zoals gezegd, om een vriend genoeg te doen heb uiteengezet over het gebruik van de psalmen in de kerk.¹ Op het eerste gezicht gaat mijn voorstel nogal *tegen de*

¹ Het gaat hier om Huygens' opvattingen over een nieuwe psalmvertaling, die hij in een brief van 29 oktober 1658 had uiteengezet aan een vriend (zijn naam is niet bewaard). Het Nederlandstalige manuscript is bewaard in

leer in en, laat ik het eerlijk toegeven, niet makkelijk op in te voeren, indien ik denk aan het begripsvermogen van het gewone volk. Maar als me de kans wordt geboden om van gedachten te wisselen met ervaren muzikanten, merk ik nauwelijks een reden om het succes van mijn plan somber in te zien. In mijn onwetendheid, heb ik voorlopig zeker geen betere manier gevonden waarop de gewijde tekst zijn verhevenheid kan behouden en tegelijk het goddelijke karakter van de lofzang ongeschonden blijft. Hoezeer dat in de huidige uitvoeringspraktijk tot nu toe hemeltergend wordt verwaarloosd of grondig wordt bezoedeld, als ik het zo mag zeggen, moet u zelf uitmaken, doorluchtige vrouwe. Stel het wel. Den Haag, 5 december 1660. Uw eigen C[onstantijn] Huygens, Heer van Zuilichem.

Indien u ooit enkele vrije uurtjes zoudt willen vrijmaken om een oude vriend plezier te doen, vraag ik u dat u me een blad zoudt willen toesturen met voorbeelden van alle alfabetten die u met uw verbluffende hand weet te tekenen, om te bewaren tussen de *schatten* van mijn studeerkamer.

Ik zou graag via u mijn hartelijke groeten overmaken aan de heer Voetius en hem ook mijn uiteenzetting geven;² ik zou graag willen weten wat hij ervan denkt, als hij het de moeite vindt om het in te kijken.

Aan Anna Maria van Schurman

11 juni 1666

Worp, *Briefwisseling*, 6565 is hier misleidend: hij geeft alleen een samenvatting van 9 regels in het Nederlands, zonder waarschuwing dat het om een Latijnse brief gaat.

Antwoord in Worp, *Briefwisseling*, 6566.

m: Den Haag, KB, KA 44, nr. 498; c: *ibid.*, KA 45, f. 175v-176r; d: Worp, *Briefwisseling*, 6565.

Distuli te, Virgo nobiliss[im]a, de reditu meo certiozem facere, donec non me autore doceri posses, quo operae pretio totum quadriennium patria, liberis, libris et amicis carui, negotiosus

---

Den Haag, KB, ms. KA 48, f. 705-717. Ondanks de enthousiaste reactie van Van Schurman en haar vrienden (zie volgende brief) is de tekst nooit gepubliceerd. Hij werd pas uitgegeven door W. Moll in W. Moll en G. de Hoop Scheffer, *Studiën en Bijdragen op 't gebied der historische theologie*, dl. III, Amsterdam 1876, p. 113-123.

² Huygens had hem enkele jaren voordien al twee exemplaren toegestuurd van zijn traktaat *Gebruyck of ongebruyck van 't orgel in de kercken der Vereenighde Nederlanden*, Leiden: Bonaventuer en Abraham Elsevier, 1641, met de vraag er een door te geven aan Anna Maria van Schurman. Bij wijze van dank stuurde zij Huygens een eigenhandig getekend en gegraveerd portret toe. Cf. een brief van Voetius aan Huygens op 18 maart 1641 (Worp, *Briefwisseling*, dl. III, 2661). Zie de moderne editie door F.L. Zwaan, *Verhandelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen*, 84, Amsterdam [etc.] 1974.

exul, atque ut nos dii nostri tamquam pilas habent, quater mari oceano iactatus et a Regibus ad Reges ultro citroque impulsus, tandem eo redactus ut in confinio Mediterraneo, hoc solo intervallo ab Africa dividerer. In illo igitur climate, ardentiore quidem quam pro Batavo sanguine, sed quod meo favente Deo non incommodavit, quae laborum meta, quae colophon inventa sit, hoc libello Principibus nostris *κατὰ πόδι* tradere voluit vir literatus, adderem et verax, nisi ut videbis pluscula de me proferre ausus esset, quae qui me norunt populares mei facile arguent a veritate tam remota esse, quam hinc Arausii est. Tu qua es animi levitate aliquid condonabis hominibus effraeni gaudio sic exultantibus, ut nihil non dici posse credant de infimo mortalium quo allaborante ex non levi servitute libertati pristinae sub clementiss[im]o Principe sint restituti. Vale, illustrissima D[omi]na, et quid hodie rerum agas, quem in orbem delata sis ab Aethiopia tua ubi te postremum reliqui, rogo ne graveris indicare, at neque fidem liberare qua de polygraphiae specimine scis, quam arcte se mihi humanitas tua obstrinxerit. Hagae Com[itum] III Id[us] Iun[ias] M.D.CLXVI. Totus tuus.

3 ut [[d]] nos m || iactatus [[tandem]] m 4 [[vectus]] [[pro]]impulsus m || tandem [[ad litora paene]] [[porro vectus]] m; tandem: om. c 5 [[dispunctus]] dividerer m || igitur: add. sup. lin. m || [[certe]] quidem: add. sup. lin. m 6 sed ... incommodavit: add. in marg. m; [[nobis]] meo m || qu[[i]]ae m || qu[[i]]ae m 7 vir [[pius et]] m 8 videbis [[passim]] m 9 hinc: add. sup. lin. m; hinc [[ab]] Arausi[[one Mai]]i m 10 sic: om. m || non [[tempore]] [[mereri de]] dici posse m 11 de ... mortalium: add. sup. lin. m || [[non]] ex non m || pristinae [[id est]] m 13 Aethiopi[[bus]]a m 14 se: add. sup. lin. m 14 mihi [[obstricta sis]] m

Ik heb gewacht om u, doorluchtige vrouwe, op de hoogte te brengen van mijn terugkeer, tot u van een andere bron kon vernemen hoeveel het mij, een banneling met een hele werklust, heeft gekost om volle vier jaar mijn vaderland, mijn kinderen, mijn boeken en mijn vrienden te missen en hoe onze hoge heren me als een speelbal behandelen. Vier keer ben ik de zee overgestoken en ben ik van koning naar koning over en weer gestuurd, tot ik uiteindelijk aan de kust van de Middellandse Zee ben beland en alleen door dit kleine afstandje van Afrika werd gescheiden.³ Die streek, die zoveel heter is dan bij ons Hollandse bloed past, heeft me

³ De onenigheid tussen Mary Stuart, de jonge weduwe van Willem II, en haar schoonmoeder, Amalia van Solms omtrent de voogdij over Willem Hendrik en het beheer van het familiebezit, deed ook in Orange twee kampen ontstaan. Mary Stuart, de moeder van de toekomstige stadhouder, riep de hulp in van haar neef, Lodewijk XIV, die zijn kans schoon zag om het prinsdom te belegeren. In maart 1660 gaf Orange zich over onder voorwendsel dat hij het prinsdom zou beheren tot de jonge Willem Hendrik de macht in handen nam. Een militaire reactie tegen de machtige vorst was natuurlijk uitgesloten en dus besloot men om het na de dood van Mary (3 januari 1661) langs diplomatieke weg te proberen. Op 7 oktober 1661 vertrok Huygens in opdracht van Willem Hendriks voogden naar Frankrijk om te bedingen dat de Zonnekoning zijn bezetting van Orange zou opgeven. De Engelse koning Karel II, toeziend voogd over Willem Hendrik, was ook hij bij de onderhandelingen betrokken via zijn vertegenwoordigers in Parijs, al zou Huygens twee keer het Kanaal oversteken om de zaken persoonlijk te bespreken. In 1664 wist hij eindelijk een compromis te bereiken: Lodewijk trok zich terug en liet

God zij dank geen ongemakken bezorgd. Een geletterd man heeft met dit boekje aan onze vorsten *stap voor stap*⁴ willen vertellen waartoe mijn inspanningen hebben geleid, welke bekroning ze hebben gevonden.⁵ Ik zou haast toevoegen dat hij ook waarheidsgetrouw is, ware het niet dat hij, zoals u zult merken, nogal wat bijzonderheden over mij heeft durven vertellen, waarvan mijn landgenoten die me beter kennen, makkelijk zullen bewijzen dat ze al even ver van de waarheid verwijderd zijn, als Orange van Den Haag.⁶ Met de goedhartigheid die u eigen is, zult u wel wat door de vingers zien voor mensen die zo uitgelaten zijn van tomeloze vreugde, dat ze geloven dat men werkelijk alles kan beweren over de minste der stervelingen, door wiens inspanningen ze een loodzware verknechting opnieuw mochten inruilen voor de aloude vrijheid onder de mildste der vorsten. Het ga u goed, doorluchtige vrouwe, en ik vraag u: aarzel niet om me te laten weten wat u op dit moment allemaal om handen hebt, waar ter wereld u beland bent na dat Ethiopië van u, waar ik u bij ons laatste contact heb achtergelaten. Vergeet echter vooral niet uw belofte in te lossen (dat specimen van polygrafie, weet u wel), waarmee u uzelf allerhoffelijkst zo stellig aan mij hebt gebonden.

Aan Anna Maria van Schurman

30 november 1666

Worp, *Briefwisseling*, 6591 beperkt zich tot de openingslijnen (zonder de begroeting) en de slotformule in het Nederlands en voegt het eerste vers – een hexameter – en de dateringsformule toe in het Latijn. Antwoord op Worp, *Briefwisseling*, 6587 en het begeleidende blad met polygrafie.

m: Den Haag, KB, KA 44, nr. 500; c: *ibid.*, KA 45, f. 175v-176r; d: Worp, *Briefwisseling*, 6591.

---

de stad aan de Oranjes, waarop Amalia een Franse katholieke, Etienne de Milet, Heer van Mesinay tot gouverneur aanstelde als opvolger van de vorige gouverneur, Frederik van Dohna, die haar voorkeur genoot. In april-mei 1665 bezocht Huygens het prinsdom om er te helpen het gezag van de Oranjes te herstellen. Hij werd er als een held en een redder ontvangen. Van midden mei tot midden juni reisde hij door de Languedoc en de Provence, waarbij hij ondermeer ook Marseille en Hyères aandeed en in het spoor van zijn vereerde voorbeeld Petrarca Avignon en Vacluse bezocht. Op 5 oktober kwam hij eindelijk opnieuw aan in Den Haag. Cf. Huygens, *Mijn leven* (ed. Blom), II, 748-905 met bijhorend commentaar in dl. II.

⁴ De Griekse uitdrukking die Huygens hier gebruikt, komt volgens de *Thesaurus linguae Graecae* alleen voor (driemaal en met een afwijkend accent) bij de zestiende-eeuwse, uit Thessaloniki afkomstige theoloog Damascenus Studites, in zijn *Thesaurus* (1570), een verzameling van 36 redevoeringen of preken over bijbelse teksten en heiligenlegenden.

⁵ Worp suggereert in voetnoot dat het zou kunnen gaan om *Les six voyages de J.B. Tavernier*, Parijs: G. Clouzier, 1676-1677, hoewel dat het werk pas tien jaar na deze brief verscheen. Huygens bedoelt een werkje van Jacques Pineton de Chambrun, een predikant van Orange, *Relation de ce qui s'est passé au rétablissement d'Orange: ensemble des discours et harangues qui ont été faites pour le mesme subject*, Orange: Raban, 1666. Blom vergelijkt in zijn commentaar bij *Mijn leven*, II, 810-871 over het verblijf te Orange herhaaldelijk het relaas van Huygens met dat van Chambrun.

⁶ De afstand tussen Den Haag en Orange bedraagt ongeveer 1200 km. Huygens bedoelt het natuurlijk niet letterlijk, maar als metonymie om te zeggen 'mijlener'.

N[obilissimae] V[irgini], D[ominae] Annae Mariae a Schurman Constantinus Hugenius
S[alutem] P[lurimam] D[icit].

Ecce me Breda reducem, Virgo illustriss[im]a, ad quod iter cum procinctus starem, allata fuit
mirabilis operae Tabella, quam tu, delendo scilicet antiquo nomini, meam esse voluisti. Illam
in sententiam currente rate rotaque, ut meus est mos, sic ludebam:

Quam precibus lassata meis, Schurmanna, dedisti,
ultima posteritas admiratura Tabellam est.

Hoc delere vocas? Frustra es, mea Virgo: tuumque
tam bene delendo facis indelebile nomen.

ut simul scias bene te de me et quam amplissime de te ipsa meritam esse. Gratulor proinde
utrique nostrum et, quod ad te solam spectat, gratias pro eleganti munusculo ago, quas referre
malim maximas. Conabor autem vel invenire occasionem vel nasci facere, qua hoc officio
cominus defungi possim, atque imprimis te precari ne memor ultra sis molestiae qua te
vexatum ivi, impudens exactor et praeter morem modumque importunus. Vale, Virgo
nobiliss[im]a, et me tui gregis perge scribere quamdiu hac aura vescimur. Hagae Com[itis],
prid[ie] Cal[endas] Dec[embres] M.D.CLXVI.

3 cura [quasi] **m**   **4** [no] antiquo **m** || [In] Illam **m**   **5** [rota] rate **m**   **11** sol[u]am **m**; solum **c**   **12** nasci:
sup. lin. add. m   **13-14** te [impud] vexatum **m**   **15** perge: *sup. lin. add. m* || v[es]c[a]imur **m**

Constantijn Huygens groet de doorluchtige vrouwe Anna Maria van Schurman allerhartelijkst.
Hier ben ik terug van Breda. Toen ik klaar stond om die tocht aan te vatten, werd me uw
mooie kunstwerk overhandigd, het blad dat u voor mij had bestemd, om een oude schuld uit te
wissen. Terwijl ik me per schuit en per koets verderrepte, heb ik op die zin een versje
geschreven, zoals mijn gewoonte is:⁷

Het blad dat u me, mijn smeekbeden beu, Schurman, hebt gegeven,

zal de bewondering wekken van toekomstige generaties.

Noemt u dit wissen? Tevergeefs, mijn vrouwe: door uw naam

---

⁷ Het voor Huygens bestemde blad bleef niet bewaard. Pieta van Beek, *De eerste studente: Anna Maria van Schurman (1636)*, Utrecht 2004, p. 83, wijst erop dat Van Schurman in deze polyglotte bladen altijd dezelfde volgorde aanhield, te beginnen bij het Hebreeuws en eventueel eindigend met Grieks en Latijn.

*zo goed uit te wissen, maakt u hem onuitwisbaar.*⁸

Zo bent u uzelf meteen bewust van uw grote verdienste jegens mij, en vooral jegens uzelf. Ik wens u dus geluk in ons beider naam en, wat alleen u betreft, ik dank u voor uw fijnzinnige geschenk, een erkentelijkheid die ik u zo goed mogelijk wil vergelden. Ik zal dus proberen een gelegenheid te vinden (of ervoor zorgen dat die ontstaat), waarmee ik me persoonlijk van deze plicht kan kwijten. Ik vraag u in de eerste plaats dat u nu maar vergeet hoe ik u het leven zuur heb gemaakt, onbeschaamd als ik bleef aandringen, een lastpost buiten alle fatsoen en gewoonte. Het beste, doorluchtige vrouwe, en blijf me tot uw vriendenkring rekenen⁹ zolang we deze lucht inademen. Den Haag, 30 november 1666.

Anna Maria van Schurman aan Constantijn Huygens

Utrecht, 4 november 1667

Recente aanwinst, niet in Worp, *Briefwisseling*.
Antwoord op Worp, *Briefwisseling*, 6620.

o: Den Haag, KB, ms. 135 C 91

Illustri Viro D[omi]no Constantino Hugenio S[alutem] P[lurimam] D[icit] Anna Maria a Schurman.

Adeo hoc mense, Vir humanissime, affixa fui lecto aegrotantis, ut putabatur, letaliter amicae, mei ipsius dimidia, ut alibi spaciari mihi neque corpore, neque animo liberum fuerit; imo vix hisce oculis concessum fuerit lustrare illam nunq[uam] antea mihi visam regiam viam q[uam] nobis nusquam non obviam exhibuisti; nedum ut flores illos pulcherrimos, quibus non in remoto Parnasso, sed in illustri et semp[er] florido tuo Museo natis, artificiosum illud solum conspersisti, colligere atque ex illis certa conficere Auctori, ut par videbatur, mens atque otium adfuerit. Verum ne nunc quidem id, quamquam ab illa angustia liberari coeperim, a mea manu expectes velim; quandoquidem omnia tam ordinate ac nitide concinnasti in hoc opere, ut nihil in eo turbandum, nihil addendum putem: cumque gemmeum potius quam

---

⁸ Uitgegeven in Worp, *Gedichten* VII, p. 106 met als datum 18 november, onder de titel: 'Aan Van Schurman die me, zoals beloofd, een voorbeeld van haar polygrafie zond en schreef dat ze haar naam zou doen verdwijnen'. Van Schurman bedoelde hiermee dat ze haar naam heeft doen verdwijnen van de lijst van de mensen die bij Huygens in het krijt stonden.

⁹ Huygens citeert hier Horatius, *Brieven* I, 9, 13.

herbaceum hoc *θάμα* satis honorifice tua tempora coronet. Quamobrem tu, quaeso, neque *ἔσχατα* neque *χείρονα*, sed Constanter *βέλτιστα* Ecclesiae, Patriae, tuisque omnibus impertiri perge. E[rgo] quamvis tardius agam, me tamen gratias tibi habuisse et habere maximas, pro tam eximio munere crede; atque animum istum benevolum, quo illud mihi offerre dignatus es, mihi conserva; atque aeternum vale. Ultrajecti, prid[ie] Non[as] 9bris M.D.C.LXVII.

9 ut ... videbatur: *add. o in marg.*

Anna Maria van Schurman groet de doorluchtige Heer, Heer Constantijn Huygens, allerhartelijkst.

Deze maand, hoogst beminnelijke man, was ik zozeer gekluisterd aan het bed van een, naar men dacht, doodzieke vriendin van me, mijn zielehelft,¹⁰ dat het me niet de vrijheid gaf om elders te vertoeven, hetzij lichamelijk, hetzij in gedachten. Het was mijn ogen nauwelijks toegestaan een blik te werpen op die Koninklijke Weg, die ik nooit tevoren had gezien en die u me overal zo duidelijk hebt getoond.¹¹ Ik had zelfs niet de geestelijke rust om die wondermooie bloemen, die niet in de afgelegen Parnassus, maar in uw schitterende en altijd bloeiende Museum zijn ontstaan, en die u over die kunstzinnige vloer hebt uitgestrooid, te verzamelen en er een krans uit te vlechten voor de auteur, zoals billijk leek.¹² Hoewel ik langzamerhand bevrijd word van mijn beperkingen, wilde ik toch liever dat u dat ook nu niet van mijn hand zou verwachten. U heeft namelijk alles zo welgeordend en subtiel bijeengebracht in dit werk, dat er volgens mij niets aan verstoord, niets toegevoegd kan worden, aangezien *dit schouwspel* [als een krans] van edelstenen, eerder dan van planten uw slapen al met voldoende eer tooit. Daarom vraag ik u: blijf verder onverdroten¹³ de Kerk, het Vaderland en allen die u dierbaar zijn niet *uw laatste* of *uw mindere* verzen, maar *uw beste* poëzie aanbieden.¹⁴ Wees er dus, ondanks mijn late reactie, van overtuigd dat ik u zeer erkentelijk ben geweest en nog steeds ben voor dit buitengewone geschenk. Bewaar die geest van welwillendheid tegenover me, waarmee u het me hebt willen aanbieden en stel het wel, in lengte van dagen. Utrecht, 4 november 1667.

¹⁰ Een allusie op Horatius, *Oden* 1, 3, 8, waar hij Vergilius 'mijn zielehelft' noemt.

¹¹ Van Schurman verwijst naar het gedicht *De Zee-straet van 's Graven-hage op Schevening. Door den Heer van Zuylichem* (Den Haag: Johannes Tongerloo, 1667).

¹² Hiermee verwijst ze ongetwijfeld naar *Korenbloemen*, een werk dat Huygens haar had toegezonden rond Nieuwjaar 1658. Cf. het begeleidend vers in het Nederlands van 28 december; Worp, *Gedichten*, dl. VI, p. 237.

¹³ Van Schurman schrijft hier 'Constanter', het motto van Huygens.

¹⁴ Een weerlegging (met citaat) van wat Huygens, eveneens in het Grieks, vanuit de bescheidenheidstopos aanvoerde in zijn brief.

Constantijn Huygens aan Anna Maria van Schurman

13 juni 1669

[Worp, 6716, geeft hier alleen een samenvatting in het nederlands van twee regels; **m**: Den Haag, KB, ms. KA 44, nr. 508; **c**: *ibid.*, ms. KA 45, f. 178r]

Nobiliss[im]a d[omi]na,

Si quid tibi in me fiducia est, scribe tui gregis hanc. Matrona est pietate, natalibus illustris, uxor Berckhofferi, viri eruditi, Castri Arausionensis vice-praefecti. Noluit e Belgip discedeere te insalutata, Belgii praecipuo ornamento; hac sola de causa ad vos excurrit, dum se itineri accingit pastor Ecclesiae Gallicae Delphensis, quo comitata Genevam, ni fallor, inde Arausium profectura est. De forma, virtute, facundia, modestia elegantiss[im]ae mulieris nihil addo: tu >te< perspicies, neque vero momentum otii suppetit. Valde in praesentia distracto. Vale, n[ost]rum decus, et ama semper tuum.

[*Andere hand*:] 13 jun[ii] 1669.

2 Si [[me]] quid **m** 4 insalutata [[hac sola a]] [[ab]] Belgii **m** 6 Arausium [[cogitat]] **m** || [[moribus]] forma **m** 7
[[suadebis]] perspicies **m** || Valde in **m**

Doorluchtige vrouwe,

Indien u enig vertrouwen in me hebt, voeg deze dame dan toe aan de lijst van uw vriendinnen. Het is een vrouw die zich opvalt qua vroomheid en afkomst,¹⁵ de echtgenote van Berckoffer, een geleerd man en onderbevelhebber van het kasteel te Orange. Ze wilde niet uit de Nederlanden vertrekken zonder u, uitzonderlijk sieraad van dit land, te groeten. Dat is de enige reden waarom ze naar Utrecht komt, terwijl de pastor van de Waalse Kerk in Delft zich reeds klaarmaakt voor de tocht. Als ik me niet vergis, wil ze hem vergezellen naar Genève en vandaaruit verder reizen naar Orange. Ik rep met geen woord over het uiterlijk, de deugdzaamheid, de welbespraaktheid, de bescheidenheid van deze uitermate elegante vrouw: u zal het voor uzelf uitmaken, er is echt geen minuutje tijd meer over. Ik word op dit moment sterk afgeleid. Stel het wel, sieraad van ons land, en blijf uw Constantijn Huygens altijd genegen. 13 juni 1669.

---

¹⁵ Het gaat om Françoise de Vilbrieux, vrouwe van Bouffiers, Maison Blanche en Grandchamp.

Constantijn Huygens aan Anna Maria van Schurman

Den Haag, 10 september 1669

Het briefje sluit aan bij Worp, *Briefwisseling*, 6722 en bevindt zich in het ms. ook meteen daarna. Worp, *Briefwisseling*, nam het niet op, maar beperkte zich tot een vermelding in voetnoot.

m: Den Haag, KB, ms. KA 44, nr. 510; c: Den Haag, KB, ms. KA 45, nr. 178v

N[obilissimae] D[ominae] Annae Mariae a Schurman C[onstantinus Hugenius].

Obstupui, nobiliss[im]a virgo, et erubui, cum hoc Poematium, cuius praecipue cupida videbaris, neglexisse me reperi fasciculo nuper misso includere. Ignosce, precor, culpa non maximae supinae. Interpellantium amicorum qui tum forte circumstabant garrulitate commissa fuit. Vale. IV Id[us] Sept[embres] M.D.CLXIX.

2 et erubui: *add. m sup. lin.* 5 commissa [est] fuit m || M.D.C [L]XIX m

Constantijn Huygens aan de doorluchtige vrouwe Anna Maria van Schurman.

Ik stond verstomd en mijn wangen werden rood van schaamte, toen ik ontdekte dat ik vergeten was het gedicht,¹⁶ waar u blijkbaar bijzonder naar uitkeek, in te sluiten bij de bundel die ik u pas heb toegestuurd. Vergeeft u me, alstublieft, deze fout, die helemaal niet uit onverschilligheid gebeurde. De oorzaak dient gezocht in het gepraat van vrienden die toen toevallig om me heen stonden en me allerlei dingen vroegen. Het beste. 10 september 1669.

---

¹⁶ Volgens Worp gaat het wellicht om het gedicht *Aen sommige predikers* (dat. oktober 1666), cf. *Gedichten*, dl. VII, p. 102-105.